

Софийски университет, Философски факултет, Катедра БНИКП

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. дфн. Боряна Владимирова Христова

за

научните трудове

на

доцент, доктор на науките ЦВЕТАНКА ХРИСТОВА ПАНЧЕВА

На обявения от Катедра БНИКП към Философския факултет на Софийския университет конкурс за професор в направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки /Книгознание, библиотекознание, библиография – Дигитализация на културно наследство, регионални информационни системи/ в ДВ бр. 93 от 26. 11. 2019 г. се е явил един кандидат – доцент, доктор на науките Цветанка Христова Панчева.

Информация за конкурса. Минимални национални изисквания.

Доц. дн. Цветанка Панчева прилага 18 броя документи за допускане до участие в конкурса. Те са коректни и изчерпателни и дават основание да се счита, че са изпълнени всички условия по конкурса в съответствие с изискванията по ЗРАСРБ, чл.29, Правилника за неговото прилагане ,чл. 60 и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, чл.115.

Доц. дн. Цветанка Панчева отговаря на националните минимални изисквания за заемане на длъжността “професор”. Тя е доктор (1994) и доктор на науките (2018), ст. н. с. II ст. (доцент) с решение на Висшата атестационна комисия (1999) и втори път е придобила научното звание “доцент” в Софийския университет „Св. Климент Охридски” (2014). Представените публикации за участие в настоящия конкурс (общо 26) не са

използвани за участие в други научни процедури. Покрити са изискваните точки по всички наукометрични показатели като общо са събрани 837,5 т. при изискуем минимум от 550 т.

Данни за кандидата

Цветанка Панчева е изтъкнат български библиограф, краевед и изследовател на книжнината с дълга и успешна кариера. Голяма част от професионалния си път дотук тя изминава в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – работи там от 1981 до 1993 и от 1996 до 2014 г. / В паузата между тези два периода е заместник- директор на Столична библиотека/. Първоначално постъпва като методист в НМЦ на националната библиотека, а после минава през началник отдел „Ретроспективна библиография“, ръководител на Центъра за национална библиография, научен секретар на библиотеката и на Специализирания научен съвет по библиотечно-информационни науки към ВАК, ръководител направление „Дигитална библиотека“. Така тя израства като първостепенен специалист и експерт – библиограф и организатор на метаданни, като сериозен изследовател, склонен като всички големи библиографи, към перфекционизъм в работата си. Днес тя е вече отдавна познат наш учен и експерт в областта на библиографията, краеведството и дигитализацията на писменото културно наследство. Успешно съчетава научната и практическата страна на библиотечната, библиографската и краеведската проблематика и достига до важни обобщения и приноси изследвания, които ѝ помагат и в преподавателската ѝ дейност като обучава в основни дисциплини, необходими на съвременните библиотекари и информационни специалисти.

През 1994 г. Цв. Панчева защитава дисертация на тема „Съвременно състояние и проблеми на организацията на краеведската библиотечно-библиографска дейност“ и получава образователната и научна степен

„доктор“. През 1999 г. се хабилитира и става старши научен сътрудник /доцент/ с изследователски труд, озаглавен „Тенденции в развитието на научно-спомагателната библиография“, а почти двадесет години по-късно, след достатъчно натрупан изследователски опит, се появява и докторската ѝ дисертация „Краезнанието в България – библиографско – книговедски подход“ / 2018 г./, която обобщава огромен емпиричен материал, събран и анализиран за първи път на едно място в нашата наука.

От м. септември 2014 г., след спечелен конкурс, Цв. Панчева е редовен преподавател в Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“.

Заслужава да се отбележи и това, че Панчева е участник в 12 големи международни и национални научни проекти, на някои от които е и ръководител. В момента е включена и работи активно в два от подпроектите на големия проект на СУ за изграждане на център за върхови постижения „Наследство БГ“. Освен това има и регистрирано участие в над 80 национални и регионални научни форуми по проблемите на дигитализацията, краезнанието и библиографията. Автор е на не малко сериозни научни публикации (общият им брой е над 130).

Преподавателска дейност

Доцент Панчева започва преподавателската си дейност още през 1995 г., когато става хоноруван преподавател в СУ, в катедра БИН и е такъв до назначаването ѝ за щатен доцент в Катедрата. Чете курсовете „Краеведска библиография“, „Дигитализация и дигитализиране“, „Регионалната културна политика и библиотеките“. От 2004 до 2018 г. тя преподава и в СВУБИТ /сега УниБИТ/ с курсовете „Краеведски електронни ресурси“ и „Краезнание и краеведска библиография“.

Основните теми в настоящата преподавателска дейност на доц. Панчева са: Дигитализация в библиотеките; Дигитализация на културно наследство; Стандарти за информационно разкриване на дигитализирани източници; Международни дигитални библиотеки и портали; Краезнание и краеведска библиография; Ретроспективна национална библиография; Персонална библиография.

Академичната справка за преподавателската ѝ заетост през последната учебна година сочи наличие на 1279 часа, от които 600 часа аудиторна заетост.

Публикационна активност

Цялостната библиография на доцент Панчева днес обхваща около 130 книги, монографии, студии, статии и доклади от различни форуми. Специално внимание от всички тези публикации заслужава докторската ѝ дисертация „Краезнанието в България: библиографско-краеведски подход“, която си поставя амбициозната задача: „... да се изследва развитието на краезнанието в България от първите негови проявления по време на Възраждането до края на 2017 г. през призмата на книжнината – най-трайният и съхранен във времето белег за краеведска изследователска и популяризаторска дейност.“ В този труд различните ориентири на краезнанието са изследвани в съответствие с историческите и политическите промени в българската история, като за първи път е предоставен материал с такъв широк хронологически обхват – от първите краеведски опити още преди Освобождението, та до наши дни. Това дава уникалната възможност на авторката да огледа в реален мащаб процесите, протичащи не само в българското краезнание, но и в много други отрасли на българската наука. Библиометричният анализ е допълнен със съдържателно и щателно книговедско проучване на голям брой

публикации, като специално е изтъкнат приносът на всички учени и изследователи, разработвали краеведската проблематика, дори и периферно.

За конкурса Цв. Панчева е представила общо 26 публикации – три книги и 23 студии и статии. Книгите са „Библиографски и дигитални измерения на българското краезнание“ / 2019 г./; „Книжовни проекции на локалното или българското краезнание от Възраждането до днес“ /2019 г./, което е до известна степен вариант на спомената по-горе докторска дисертация и съставителство / в съавторство/ на три тома публицистика на видния държавник – земеделец Александър Стамболийски, придружени от студия на доц. Панчева, озаглавена „Публицистиката на Александър Стамболийски – опит за историческа реконструкция на идеите и позициите му“ / 2016 г./. От студиите и статиите смятам, че би трябвало да се споменат специално някои заглавия, които разкриват различните области на научните интереси на кандидатката като например „Дигиталните архивни колекции и използването им в научни изследвания и любителско творчество в областта на краезнанието и фамилната история“ /2016 г./; „Личната библиотека на учителя Петър Дънов – опит за библиографска идентификация и реконструкция“ /в съавт., 2017 г./; „Съвременни тенденции в издаването на краеведски книги в България. Ловешкият принос 1990 – 2018“. / 2018 г./; „Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и дигиталният Ренесанс на Европа“ / 2016 г./; „Щрихи към портрета на библиографа д-р Димитър Иванчев“ /2016 г./; „Уникални дарителски библиотечни колекции и библиотеката като виртуален музей“; /2016 г./; „Интересно и любопитно за виното в дигиталните текстове и образи от света и България“ /в съавт., 2018 г./; „Нестор Марков и неговият принос в лексикографията и образованието“ / отпечатано и на английски език, 2017 г./. Някои от представените публикации са на руски език. От тях посочвам като интересен пример статията „Творческите связи И. В.

Гудовщиковой с выдающимися българскими библиографами“ /2019 г./, посветена на една от известните университетски преподаватели на Панчева.

Към публикационната дейност на Цветанка Панчева спадат и няколко издания, на които тя е научен редактор.

Научни приноси

Научните приноси на Цветанка Панчева са многобройни – те са в областта на **краезнанието**, чиято история авторката следи от много години като в не малко публикации разкрива развитието и измененията на теоретичната му платформа, както и практическите резултати от дейността на различни известни и не толкова известни краеведи; на **краеведската библиография**, в която се търсят и традициите, и съвременните ѝ трансформации, дават се примери и оптимални модели за нейното разгръщане, обосновава се необходимостта от поддържането на науката за края като основен културен ресурс; на **дигитализацията на писменото културно наследство** – постижения, проблемни зони, перспективи за бъдещето; в **библиографско-кинговедските изследвания за отделни личности** като например Александър Теодоров – Балан, Петър Дънов, Александър Стамболийски, Димитър Иванчев и др.; в проучването на многобройните издания на т. нар. **местен печат**, където открива и привлича за анализ неизвестни сведения и документи.

Акцентът в настоящата си рецензия поставям върху последната книга на доц. Панчева – „Библиографски и дигитални измерения на българското краезнание“, защото тя е своеобразно обобщение на едни от най-важните теми в досегашните ѝ изследвания. Освен това, както се оказва, краезнанието и краеведската информация не губят значението си в настоящето, въпреки огромния информационен поток, който ни залива отвсякъде. Тъкмо обратното – краеведските проучвания и краеведските

справочници се превръщат, както казва авторката „ във важен ориентир за идентичност, основана на ценностите, които се възпитават от най-ранна възраст чрез най-близкия окръжаващ ни свят“. И във връзка с това се очертава и една от основните роли на регионалните библиотеки – да бъдат двигател и идентификатор за изследването и социализирането на регионалното /като част от националното/ културно – историческо наследство. Съществена част от изследването е анализът на краеведската библиография в България и библиографско-статистическият анализ на целия комплекс от краеведски издания у нас. А те, както се оказва, никак не са малко, поради което и книгата изобилства с конкретни примери и множество цитирания. Така, с многобройни примери, таблици и схеми, Панчева разгръща цялостната картина на краезнанието у нас и на неговите различно осмислени платформи, пораждани от особеностите и изискванията на „времето“, както и на ползвателите и на различните „публики“, към които е ориентирано. Открити са и са анализирани и следните видове справочници: универсални указатели за литература за отделните краища; тематични библиографски указатели; персонални библиографски указатели за местни личности; календари за бележити дати и събития /като тип краеведска препоръчителна библиография/. Разбира се сред примерите има някои имена и събития, за които не сме чували нищо – и добре, че ги има краеведските библиографии и краеведските изследвания, за да разберем за тях и да научим нещо повече за България и за това какво нашите сънародници от различни краища намират за важно и отличително. Има обаче и библиографии, посветени на важни национални и даже балкански събития и личности. Например „Битката при Ахелой“, „Илинденско-Преображенското въстание“ или „Подписването на мирния договор в Крайова“ съвсем не са само регионални събития. Както и личности като Йордан Йовков, Дора Габе, Владимир Димитров – Майстора, Борис Денев, Адриана Будевска, Любомир Пипков и мн. др. не

са само регионални „герои“. Но е много хубаво, че са припознати от различни краища и за тях за изготвени библиографски справочници, в които всеки може да намери извори за онова, което го интересува. Така ролята на регионалните библиотеки надхвърля границите на региона. Хубаво е и, че чрез различни инициативи тези библиотеки намират начини да включат и потребителите си в тази дейност – чрез електронни рубрики като „Допълнете“ ; „Допишете“; „Доразвийте“ и др. под., което прави събраните материали уникални. Бих искала в тази връзка само да отбележа, че не би било зле да станат видими повече краеведски изследвания за София, която е не само столичен град, но и роден край на много от нас. Надявам се, че Столична библиотека ще насочи усилията си в правилната посока.

Що се отнася до дигиталните измерения на българското краезнание – ситуации като днешната доказват, че тези процеси трябва и ще играят много важна роля в културните и образователните процеси у нас и навсякъде по света. И колкото по-бързо го осъзнаем и се намерят средства за осъществяването му, толкова по-добре. Наистина връзката между краеведската библиография и дигитализацията на краеведските документи от различни библиотеки, музеи и галерии трябва да се осмисли бързо, за да може да се създадат истински дигитални бази и колекции с дългосрочна перспектива. Съществена част от този процес ще бъде и ретроконверсията на краеведските библиографски масиви, чиито предимства ще бъдат: осигуряване на единен електронен достъп до цялата краеведска библиографска информация; създаване на надеждна основа за развитие на всички видове електронни указатели; изграждане на база за извършване на различни иновативни информационни услуги с голям хронологически обхват в областта на краезнанието; осигуряване на солидна информационна основа за дигитализация на краеведски документи и метаданните към тях в международно съвместим формат. Ясно е, че чрез

съвместяването на дигитални ресурси с добре изработени библиографски данни могат да се предложат на всички наши общности – и в регионален и в национален план – допълнителни образователни и развлекателни услуги, които да ни направят съпричастни към историята без ненужни клишета, заместващи в много случаи реалните доказателства и към истински значимите български личности, на които дължим развитието си.

В заключение трябва да добавя, че с цялостното си научно творчество доцент, доктор на науките Цветанка Панчева се доказва като водещият български библиограф – краевед, създал своя собствена методика и проучил и в най-дребните детайли краеведските публикации от Възраждането до наши дни. Предлагам на уважаемото жури да гласува присъждането на академичното звание „професор“ на доцент Панчева.

25. 03. 2020 г.

Рецензент:

/Проф. дфн. Боряна Христова/